

Inovația lexicală în SF-ul românesc

Octavian Laiu-Despău

(Articol publicat în *Helion*, nr. 3-4/2014)

Prin însăși natura sa imaginatoare și anticipativă, literatura științifico-fantastică se distinge ca o sursă importantă de concepții și cuvinte noi. Scriitorii autohtoni de SF au născocit literalmente mii de termeni și noțiuni noi. Această abundență lexicală e explicabilă în cea mai mare parte prin necesitatea de a denumi unele realități imaginare fără corespondent în limbajul obișnuit: nenumărate ființe, lucruri sau concepte abstracte inedite.

Prin sintagma *inovație lexicală* ne vom referi aici la crearea *de novo* a unei unități lexicale (cuvânt) într-un text literar de factură SF, fără a include și numele proprii sau *neologismele semantice* (înțelesuri noi ale unor forme lexicale vechi, cunoscute).

Din multitudinea de aspecte sub care pot fi examinate inovațiile lexicale, ne vom axa în special asupra a trei perspective lingvistice: morfologică (forma), semantică (sensul) și pragmatică (funcția), precum și pe evaluarea relațiilor ce se stabilesc între membrii acestui trinom.

Corpusul analizat cuprinde peste 1000 de formații lexicale noi excerptate din cca 400 de texte SF românești, aparținând la cca 160 de autori.

Clasificarea noilor cuvinte în funcție de părțile de vorbire evidențiază un fapt destul de previzibil – majoritatea covârșitoare (>95%) e reprezentată de substantive. Urmează apoi adjectivele, iar alte părți de vorbire (verbe, adverbe, interjecții) sunt rarissime. Rezultate similare au fost obținute și pentru literatura SF engleză (Westfahl 1992, Spruiell 1997). Pentru a explica preponderența substantivelor și sărăcia verbelor au fost avansate mai multe explicații dintre care mai plauzibile par să fie două:

1. Crearea altor lumi în SF se realizează, în esență, prin obiecte și concepte (substantive) și mai puțin prin termeni descriptivi (adjective) sau nume de acțiuni (verbe).
2. Substantive noi sunt mai ușor de inventat de către autor și mai ușor de procesat de către cititor decât verbe noi. Manipularea/înțelegerea unui substantiv nou în prezența unui verb cunoscut necesită mai puțin efort cognitiv decât în situația opusă, în care, un verb nou, chiar într-un context familiar, îl va pune pe cititor în postură dificilă, uneori chiar imposibilă, de a imagina o modalitate esențial diferită de a acționa și experimenta lumea.

Formarea cuvintelor noi în SF reflectă îndeobște procedeele uzuale din limbajul general, cu o particularitate: elementul lexical fictiv, arbitrar, a cărui productivitate în limbajul comun e neglijabilă, are în textele SF o pondere mult extinsă, ajungând până la 45%. Teoretic, în funcție de prezența acestui element fictiv, inovațiile lexicale se pot împărți în 3 categorii: cuvinte formate exclusiv din morfeme sau fragmente de morfeme reale, cuvinte în constituția cărora intră, aparent, doar morfeme fictive, și cuvinte hibride care conțin atât elemente morfologice reale, cât și imaginare.

Inovațiile lexicale compuse din elemente reale se aseamănă cu cele din limbajul obișnuit sau cel tehnico-științific. Iată câteva din cele mai frecvente modalități de formare a cuvintelor:

derivare (*androidic*¹ – din **android** + **-ic**)
prescurtare (*para²* – din *armă* **paralizatoare**)
compunere obișnuită (*durberis*³ – din **dur** + **beris**)
compunere tematică (*magnetobuz*⁴ – din **magneto-** + **-buz**)
telescopare (*neuristor*⁵ – din **neuron** + **tranzistor**)
concatenare de fragmente de cuvinte (*formacus*⁶ – din **formular** **acustic**)
acronimie (*spicoremă*⁷ – din **sistem de pierdere a contactului cu realitatea materială**)

În astfel de construcții, elementele constitutive sunt de obicei evidente sau pot fi bănuite, dar uneori naratorul sau un personaj ne oferă informații etimologice integrale pentru a înlătura orice dubiu (un medicament contra minciunii a fost „botezat *verital*, de la cuvântul latinesc: *veritas*, adevăr”⁸).

Ca exemple tipice de creații hibride se pot menționa termenii ce denumesc ființe din alte lumi: la o rădăcină fictivă se adaugă un sufix real, cel mai adesea **-ian** (*ormuzian*⁹).

În sfârșit, poate cel mai interesant, e grupul cuvintelor complet fictive, născocite aparent *ex nihilo*. Aici se vedește la maxim imaginația creatoare neîngrădită de nicio opreliște etimologică, ci doar, eventual, de principiile fonetice ale limbii (se presupune în definitiv că noile cuvinte vor fi pronunțabile). Autorul are libertate completă în a jongla cu sunetele limbii astfel încât să rezulte combinații cât mai exotice, eufonice sau bizare, după nevoie.

În practică, însă, clasificarea de mai sus nu e întotdeauna atât de tranșantă. Cititorul, când se „lovește” de un cuvânt nou, sesizează sau deduce elementele morfologice sau etimologice într-o măsură mai mare mai mică și în funcție de înclinațiile, pregătirea sau cultura sa. Pentru un inginer, de pildă, un termen tehnic, chiar inventat, va fi cel mai probabil transparent, atât ca formă, cât și ca sens, pe câtă vreme, pentru un „umanist”, același cuvânt, deși încadrabil în terminologia științifică, s-ar putea să nu fie tot atât de limpede. Se stabilește astfel o relație între formă și sens. Pe de o parte sunt compusele alcătuite din elemente familiare, ușor analizabile, în care sensul derivă din formă – cuvinte auto-explicative (ex. *gravigeneratoare*¹⁰). La polul opus se situează inovațiile lexicale cu formă absconsă, complet străină, a căror denotație (semnificație în afara contextului) devine practic zero.

Autorii de *hard SF*, un subgen care pune accentul pe acuratețea și detaliile științifice și tehnice, tind să adopte o terminologie care să mimeze discursul științific. Pentru a conferi textului o notă de credibilitate și rigoare, neologismele întrebunțate vor fi formate în maniera tradițională specifică jargonului tehnico-științific, mai ales prin combinarea unor rădăcini sau elemente de compunere latinești și grecești. Se remarcă preferința pentru anumite afixoide în SF: *ciber-*, *astro-*, *cosmo-* dintre prefixoide sau *-tron*, *-scop* dintre sufixoide.

O evaluare statistică a noilor cuvinte, pe criterii semantice, relevă temele predilecte ale genului. Dintre inovațiile lexicale analizate, aproximativ o treime

denumesc ființe (plante, animale, extraterestri), o treime obiecte (tot felul de aparate, roboți, mijloace de transport, arme ș.a.), o șesime sunt nume de materii (materiale, substanțe chimice, medicamente, droguri, particule elementare), iar o șesime cuprinde o mulțime eterogenă de noțiuni neîncadrabile în cele de mai sus. Dacă ne limităm la grupuri omogene, bine determinate, cea mai vastă categorie o constituie, de departe, denumirile speciilor extraterestre. Bogăția și varietatea acestor denumiri ne îndreptățește la o privire mai detaliată asupra modului în care sunt botezați extraterestrii:

1. Numele redă fonetic propria denumire a extraterestrului (*ruaii* „imită cât de cât oftatul gutural prin care își desemnează rasa”¹¹).
2. Dacă numele planetei, sistemului solar sau constelației de baștină este *Alfa*, să zicem, locuitorii ei vor fi numiți „*alfieni*”, „*alfi*”, „*alfalieni*”, „*alfaiți*” sau ceva asemănător. La rândul său, numele locului de origine poate fi:
 - a. un nume local, redat fonetic („planeta lor și-au botezat-o Aimio, [iar] ei se numesc „aimioseni””¹²)
 - b. numele real al unor planete sau stele (*denebieni* din sistemul Deneb¹³, *tritonieni* de pe satelitul Triton al lui Neptun¹⁴)
 - c. un nume inspirat din mitologie sau cu rezonanțe greco-latine (*atlasieni* de pe planeta Atlas¹⁵, *xilozini* de pe planeta Xilozis¹⁶)
 - d. un nume arbitrar a cărui origine nu o putem stabili cu certitudine (*vondieni* de pe planeta Vonda¹⁷, *clidieni* de pe Clida¹⁸, *khalori* de pe Khalora¹⁹ etc.)
3. Numele face referire la o caracteristică a speciei (*halocefali* după halourile ce le înconjură capetele²⁰, *biounzi* – după capacitatea lor de a comunica prin biunde²¹)
4. În sfârșit, autorul îi botează într-un fel oarecare fără a mai oferi detalii lămuritoare asupra originii numelui (*folarizoni* care arată ca „niște urși cu mâini foarte apropiate de tiparul uman și cu gâturi lungi, terminate cu capete mici, cu un singur ochi”²², *palsani*, cu „corpul cu forme rotunde, pielea roșie-purpură, catifelată, ochii telescopici, folosiți și ca organe ale voluptății”²³ și mulți alții).

Fauna bizară a spațiului este și ea bine reprezentată. Întâlnim *brygi*, ființe acvatice, purpurii cu corpul cilindric cu numeroase filamente²⁴, *grandani* – nesuferitele animale un „cap mare, cu urechi lungi și înguste, ca două paie, cu dinți ascuțiți și un nas groaznic, cu trei nări”²⁵, *libelungi* (cu trimitere străvezie către epopeea *Cântecul nibelungilor*) – creaturi stranii, cu forme umanoide, aripi ca de libelulă și o cuirasă groasă din wolfram²⁶, *policorni* – animale care atacă creând câmpuri electrostatice puternice între care se produc descărcări²⁷, *kollodoci* – păsări aiurite, cu penajul splendid²⁸ sau *tyranopteri* – creaturi zburătoare cu înfățișare (dar și denumire) înfricoșătoare²⁹ și multe altele. Dintre plantele altor lumi sau timpuri amintim arborele *sadral* ce emană o mireasma amețitoare³⁰, tufa cu frunze albăstriei *aranyak*³¹, iarba *quiho* ce acoperă uriașe întinderi de pământ sălbătic³² sau planta parfumată cu flori carnivore *loldila*³³.

Avansul tehnologic conduce inevitabil la apariția unor sumedenii de mașini, aparate, gadgeturi și instrumente care, bineînțeles, necesită o terminologie

corespunzătoare. Menționăm doar câteva: *telefuzorul* – instrument care administrează doritorilor imagini video sub forma unei perfuzii intravenoase³⁴, *oniroscopul*, inductorul de vise programate³⁵, *ecramorul* – ecranul pe care se proiectează spațial imagini din memorie³⁶, *arheofonul*, aparat care redă sunete captate în obiecte vechi³⁷ sau *irealutronul*, dispozitivul care permite pierderea contactului cu realitatea materială³⁸.

Din „recuzita standard” a SF-ului nu pot lipsi, bineînțeles, armele: fie albe (*tirapa* – „mănunchiul compact de țevi care se desface cu o viteză fantastică către adversar”³⁹ sau lama tăioasă de *accun*, metalul lichid care devine solid atunci când este prins într-un câmp magnetic⁴⁰), fie, mai ales, cele energetice, cu nume sugestive (*anergetizor*⁴¹, *dezintensor*⁴², *termexplozor*⁴³) sau pur și simplu exotice – *șiper*⁴⁴, *spaldă*⁴⁵ sau *sagara*⁴⁶. Ieșit din tipare, *inductabisalul*, dispozitivul ce „vizualizează abisurile inconștientului prin inducție bioelectrică”, devine inițial o armă psihică „de supunere în masă”, dar apoi și o „armă de distrugere în masă”⁴⁷. Insolită este și *vazia*, o creatură care, atunci când este îmblânzită, devine o armă nimicitoare datorită capacității sale a se hrăni cu energie animală⁴⁸.

Materialele imaginare ale viitorului prisosesc și ele. Iată doar câteva denumiri: *marinit*, un material textil mimetic⁴⁹, *malgră*, substanța „ușoară, dură și maleabilă”, din care se putea face „orice: clădiri și drumuri, mașini și statui”⁵⁰ sau *bral* – materialul care se mulează pe corp „ca o bucată de ceară moale, elastică și rezistentă în același timp”⁵¹.

Multe alte noțiuni care apar mai frecvent pot fi grupate în categorii bine conturate: băuturi (*alomina* – preparată din plante marțiene⁵², *gagoya* – licoarea răcoroasă și amăruie cu aspect de cerneală⁵³ sau elixirul euforic botezat *zgromb*⁵⁴), mijloace aeriene de transport (*giroletă*⁵⁵, *tapivo*⁵⁶, *vomb*⁵⁷), unități monetare (*stil*⁵⁸, *nebul*⁵⁹, *zumff*⁶⁰), unități de măsură (a distanței – *xir*⁶¹, a timpului – *soa*⁶² sau a energiei – *trenf*⁶³), particule elementare și elemente chimice recognoscibile după terminațiile specifice *-on* și, respectiv *-iu* (*stelon*⁶⁴, *tempion*⁶⁵, *psihotron*⁶⁶, *animoniu*⁶⁷, *canisiu*⁶⁸, *thorpiu*⁶⁹) etc.

Din exemplele de mai sus se observă că marea majoritate a cuvintelor inventate denumesc noțiuni concrete – ființe, obiecte sau materii. Totuși, ocazional se ivesc și unele noțiuni abstracte dintre care spicuim: *historimatica* (o știință nouă care, probabil, îmbină istoria cu matematica sau informatica)⁷⁰, *goth* (o stare între viață și moarte)⁷¹ sau *dhow* (o formă de artă care combină teatrul, electrohipnoza și meditația religioasă)⁷².

Nu lipsesc nici creațiile lexicale cu semnificații stranie sau sonoritate insolită: bioplasma criogenizată denumită *galojven*⁷³, combinele agricole complexe botezate *romeclagroane*⁷⁴ sau boala psihică *krut* care se manifestă printr-o puternică nostalgie față de locurile natale⁷⁵.

Gradul de explicitare al noilor cuvinte inventate variază considerabil. În general, se disting două modele de lucru, corespunzând aproximativ la două perioade din istoria SF-ului, una timpurie, și una mai recentă.

Primul este modelul *didactic*, în care termenii noi introduși și noțiunile aferente sunt explicate detaliat, direct în text, cu definiții ca de dicționar, fie nemijlocit de către naratorul omniscient, fie prin intermediul unui personaj avizat și documentat care-i explică doct altui personaj, bineînțeles ignorant, ales în mod convenabil (omul neștiutor venit din trecut, reporterul avid de informații sau străinul ajuns într-o lume nouă). Autorul poate interveni, de asemenea, cu note explicative în subsolul paginii, uneori cu

specificația „noțiune fantastică”, practică ieșită totuși de mult din uz (ex. „valgan – un soi de marmură (noțiune fantastică)”⁷⁶). O soluție alternativă, mai modernă, mai elegantă și care se integrează mai natural în substanța narațiunii, constă în includerea unor citate din dicționare, enciclopedii sau tratate fictive, fie ca moto-uri, fie intercalate în text:

„GERL,-Ă (s.m. și f.), cei dintâi locuitori ai planetei Venus (*Gerl*, în limba băștinașilor), de la care își trag numele, par a fi, alături de vechii marțieni (*tazkali*), primii oameni pe care evoluția speciilor i-a produs, cu un impresionant număr de milenii înaintea pământenilor, în sistemul nostru solar.

Extras din *Dicționarul enciclopedic al lumilor integrate*, ediția oficială, Upsala⁷⁷

Utilizarea de-a dreptul a unui glosar de termeni, la începutul sau finalul lucrării, e o altă variantă (adoptată, de pildă, de Dan Doboș în *Blestemul Abației* (2003)).

Al doilea model, pe care l-am putea numi *natural* sau *non-didactic*, se caracterizează prin absența trăsăturilor de mai sus. Cititorul nu mai dispune de lămuririle savante ale autorului sau ale vreunui personaj, ci va fi nevoit să deslușească singur sensul noului cuvânt bazându-se pe alte elemente: structura sa morfologică intrinsecă, indicii contextuale, scurte comentarii sau aluzii întâmplătoare. Unul din adepții acestui model este și C. T. Popescu: „Când se introduce în text un concept insolit, un "obiect SF", e de preferat ca definiția lui să fie dedusă operațional de către cititor din diferitele contexte în care apare termenul, și nu explicată pe loc de un personaj altuia [...] Pentru universul imaginar, structura "obiectului" e normal să fie banală și trecută cu vederea.”⁷⁸

Pe de altă parte, nu lipsesc cazurile când se ivesc cuvinte al căror sens este doar bănuț sau al căror înțeles rămâne complet opac („Înșirate lângă perete, [...] telfarul, câteva brianalde, o broncă, trusa de alestine [...]”⁷⁹ sau „Noii născuți ai generațiilor abia scornite, neurolaxuri, locuințe inteligente, trapere, astrologi, replicanți, electrobarzi, chmosere de buzunar, precum și binaroizi [...]”⁸⁰). Aici ambiguitatea, obscurul sunt căutate și asumate, iar autorul mizează în special pe impactul sonor al cuvintelor (funcție conotativă maximă), sensul propriu-zis contând mai puțin (funcție denotativă minimă).

Se poate discuta și despre o anumită „atitudine” pe care o are autorul în raport cu creația sa lexicală. În general, cuvântul nou e introdus în mod firesc, discret, ca și cum ar fi vorba de oricare alt cuvânt obișnuit al limbii române. Alteori, autorul conștientizează că se află în fața unui termen „intrus” și simte nevoia să-l marcheze într-un anume fel: fie îl ortografiază cu majuscule sau italice, fie îl așează între ghilimele, fie îl însoțește de un determinant de tipul „așa-zisul”, „așa-numitul” ș. a. Nu de puține ori suntem martorii actului propriu-zis de naștere al cuvântului („Oceninii – să-i numim astfel după planeta pe care locuiesc”⁸¹). Izolat, asistăm chiar la reflecții metalingvistice: „Să le fi spus [oamenilor veniți din stele] *astroantropi*? Sau alte combinații elino-latine savante și atât de inestetice...”⁸².

Deși pare evident că paternitatea unui nou cuvânt aparține autorului, nu este întotdeauna așa. De pildă, Gh. Păun dedică povestirea *Protezoaurii* (1983) „lui Radu Pinte, cel care a pronunțat, se pare, pentru prima dată cuvântul ‘protezoaur’”. De asemenea, Gh. Săsărman recunoaște pe blogul său⁸³ că termenul *urbogonie*, din subtitlul *Fals tratat de urbogonie* la volumul *Cuadratura cercului* (1975), a fost „scornit

prin analogie cu *cosmogonie*”, și „i-l datorează lui Adrian Rogoz” și „ingeniozității lui verbale”.

În ce privește funcțiile inovațiilor lexicale, cea mai evidentă este aceea de umplere a unui „vid terminologic” născut din necesitatea de a denumi și cuprinde realități noi – lucruri, fenomene, procese etc. Dar, bineînțeles, cuvintele fac mai mult decât atât. Nu numai că denumesc și descriu concepte noi, dar, tocmai prin existența lor, își asumă rolul fundamental de a crea concepte și lumi noi, facilitând astfel imersarea cititorului în realitatea fictivă. Totodată, pe lângă faptul că denotă obiecte, sunt ele însăși obiecte. Obiecte împrumutate dintr-un posibil vocabular al viitorului. Astfel, ele conferă o notă de autenticitate și credibilitate – e extrem de plauzibil ca noile realități imaginate să conțină cuvinte noi, distinctive.

Prin simpla utilizare a unui cuvânt nou, necunoscut, cititorului i se induce un sentiment de înstrăinare, sentiment care poate fi atenuat sau accentuat după caz. Dacă autorul dorește să producă cititorului o senzație de familiaritate, atunci va folosi cuvinte cu structură ușor identificabilă și sens limpede. Din contră, dacă scopul autorului e să creeze o impresie de exotism sau straniețe, cuvintele utilizate vor fi cât mai străine ca formă și înțeles. Funcționalitatea va fi prin urmare sacrificată în favoarea exotismului, și există riscul ca prin abuz de neologisme textul să devină greoi, criptic sau chiar impenetrabil. Acest aspect a fost sesizat și de Isaac Asimov și Robert Silverberg, care, într-o introducere „către cititor” la romanul lor *Căderea nopții* precizează: „V-am fi putut spune că unul dintre personajele noastre s-a oprit să-și lege quonglișii înainte de-a porni într-o plimbare de zece vorki de-a lungul principalului gleebiș al znoobului natal și poate că totul ar fi părut cu mult mai exotic și cu adevărat extraterestru. Dar în același timp ar fi fost mai dificil să înțelegeți această carte, ceea ce nu părea util.”

În economia narațiunii noile cuvinte și noțiunile corespunzătoare joacă roluri variate. Unele sunt esențiale, au valoare simbolică maximă și se află în prim-planul acțiunii putând da chiar titlul lucrării: *Euthanatorul* (un aparat menit torturării condamnaților la moarte)⁸⁴, *Lnaga* (o ciupercă otrăvitoare a cărei ingestie provoacă alterarea percepțiilor și trăirea unor viziuni ale trecutului)⁸⁵, *Termotul* (un monstru marin masiv)⁸⁶ ș.a. Altele descriu realități mai mult sau mai puțin importante pentru intriga și desfășurarea acțiunii. În schimb, multe noțiuni au rol pur decorativ, exclusiv pentru a da „culoare locală” și a sugera exotismul unor lumi alterne contribuind astfel la crearea unei atmosfere aparte. De cele mai multe ori, astfel de cuvinte ornamentale sunt de „unică folosință” și, în consecință, apar o singură dată în text – așa-numitele *hapax-uri*.

Nu trebuie neglijat nici impactul umoristico-parodic pe care îl pot produce, într-un context potrivit, invențiile lexicale exuberante. De pildă, în povestioara *Muzeul*, semnată de Gheorghe Păun, ne sunt prezentate o colecție întreagă de obiecte nedefinite mai îndeaproape: „Institutul proiectează tot ce produce industria orașului, de la tolpimetre selamizate la linghișpire mecanice, de la bicuri pentru kalimere la tilișbanghere pentru misui și gorinvere.” (în *CPSF* nr. 473, 1990). Caracterul ludic al unor inovații lexicale e vădit și în romanul parodic *Argonautica* (1980) al lui Mircea Opriță: un tip avansat de nave spațiale se numesc *superlongnave* (*superlumgalactonave* în ediția anterioară din 1970), un Mare Robot propovăduiește unirea cu *robotinele*, iar la un moment dat „de sus coboară ceva cu gir la sfârșit: statogir, turbogir, plasmogir”.

Spre deosebire de literatura SF universală care a constituit o sursă continuă de neologisme pentru limbajul general (de pildă, *robotică*, *teraformare* sau *cyberspațiu*)

literatura de anticipație românească nu a impus încă un termen nou în lexicul comun. Cel mai apropiat de acest deziderat pare să fie *cronoplastia*⁸⁷ („corectarea trecutului”), vocabula imaginată de Victor Kernbach în anii '60. Termenul a fost adoptat în scrierile lor și de alți autori SF (de pildă Miha Antim sau Gheorghe Săsărman), iar ulterior a cunoscut un oarecare succes și în textele conexe SF-ului. Cornel Robu își exprimă preferința pentru acest cuvânt și îl apreciază „pentru laconismul și maniabilitatea” sa, „pentru «plasticitatea» în sine a «cronoplastiei»”, pentru „«cosmopolitismul» său semantic”, cât și „pentru inteligibilitatea internațională a acestei formațiuni lexicale”⁸⁸.

Inovația lexicală, un procedeu simplu și facil în fond, se dovedește a fi un instrument puternic și versatil la îndemâna autorilor de SF. Invenția de cuvinte, fără a fi o caracteristică definitorie a SF-ului, rămâne totuși o constantă și contribuie din plin la farmecul și acel *sense of wonder* proprii literaturii de anticipație.

Notă: un dicționar al creațiilor lexicale din SF-ul românesc, cuprinzând peste 1000 de intrări cu definiții și citate, este disponibil online la următoarea adresă:

<http://jocuridecuvinte.ro/cuvinteSF.htm>

Bibliografie suplimentară:

- Csicsery-Ronay, Istvan, Jr., „Fictive Neology”, în *The Seven Beauties of Science Fiction*, Wesleyan University Press, 2008.
- Ionică, Lucian, „Însemnări despre ideea S.F.”, în *Almanah Anticipația 1988*.
- Niven, Larry, „The Words in Science Fiction”, în *The Craft of Science Fiction: A Symposium on Writing Science Fiction and Science Fantasy*, ed. Reginald Bretnor, Harper & Row, 1976.
- Spruiell, William C., „A Lack of Alien Verbs: Coinage in Science Fiction”, în *Linguistic Association of Canada and the United States Forum*; 23rd, 1997.
- Stockwell, Peter, *The Poetics of Science Fiction*, Longman Pearson, Harlow, 2000.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Ed. Universității, București, 2013.
- Westfahl, Gary, „Words of Wisdom: The Neologisms of Science Fiction”, în *Styles of Creation: Aesthetic Technique and the Creation of Fictional Words*, ed. George Slusser, Eric S. Rabkin, University of Georgia Press, 1992.
- Westfahl, Gary. „The Words That Could Happen: Science Fiction Neologisms and the Creation of Future Worlds”, în *Extrapolation* 34 (1993).

¹ Gheorghe Săsărman, *Isprava androidului mut*, în *Himera* (1979)

² Ion Hobana, *Timp pentru dragoste*, în *Un fel de spațiu* (1988)

³ Romulus Bărbulescu și George Anania, *Șarpele blând al infinitului* (1977)

⁴ Ioan Popa, *Ultima întoarcere*, în *O planetă numită anticipație* (1985)

⁵ Constantin Cozmiuc, *Șopronul cu neristori*, în *Almanah Anticipația 1990*

⁶ Horia Matei și Florin Petrescu, *Expediția "Zero K"*, în *CPSF* nr. 166 (1961)

⁷ Leonard Oprea, *Moartea unui crimsingals*, în *Domenii interzise* (1984)

⁸ Horia Matei, *0,5 la sută verital*, în *CPSF* nr. 187 (1962)

⁹ Liviu Radu, *Singur pe Ormuza*, în *Singur pe Ormuza* (2011)

¹⁰ Romulus Bărbulescu și George Anania, *Doando* (1965)

¹¹ Bogdan Ivan, *Lumea ruaiilor*, în *La orizont această constelație* (1990)

¹² I. M. Ștefan, *Regăsirea lumii pierdute*, în *Naufragiații* (1973)

¹³ Rodica Bretin, *Ultimul gdar*, în *Avertisment pentru liniștea planetei* (1985)

-
- ¹⁴ I. M. Ștefan, *Lumina purpurie*, în *CPSF* nr. 242 (1964)
- ¹⁵ Oliviu Crăznic, *Alberto*, în *Almanah Anticipația 2014*
- ¹⁶ Ruxandra Andrian, *Arconax*, în *Almanahul România literară 1987*
- ¹⁷ Ion Hobana, *Tranzacția*, în *Un fel de spațiu* (1988)
- ¹⁸ I. M. Ștefan, *P. G. 7 luptă contracronometru*, în *CPSF* nr. 407 (1971)
- ¹⁹ Liviu Radu, *Dincolo de barieră*, în *CPSF* nr. 512 (1994)
- ²⁰ Marius Stătescu, *Planeta uitată*, în *Alte întâmplări din veacul XXI* (1977)
- ²¹ George Ceaușu, *Ochiul de sticlă*, în *O planetă numită anticipație* (1985)
- ²² Viorel Pîrligras, *Între nasturi*, în *Avertisment pentru liniștea planetei* (1985)
- ²³ Cotizo Draia, *Obsesie finală*, în *Helion* nr. 2/1994
- ²⁴ Marcel Luca, *Dresorul de brygi*, în *Helion* nr. 4/1987
- ²⁵ Bogdan Rusu, *Pasărea de cuarț*, în *Almanah Anticipația 1987*
- ²⁶ Mihail Grămescu, *Cântecul libelungilor*, în *O planetă numită anticipație* (1985)
- ²⁷ Dan Doboș, *Blestemul Abației* (2003)
- ²⁸ Cristian Tudor Popescu, *Galla*, în *Planetarium* (1987)
- ²⁹ Ovidiu Petcu, *Aceeași istorie*, în *Almanah Estival Science Fiction 2007*
- ³⁰ Rodica Bretin, *Valea*, în *Efect holografic* (1985)
- ³¹ Viorel Pîrligras, *Fantastica lume a lui Cristobald*, în *Almanah Anticipația 1987*
- ³² Mihail Grămescu, *Phreeria* (1991)
- ³³ Ana-Veronica Mircea, *Floarea de Ioldilal*, în vol. *Floarea de Ioldilal* (2012)
- ³⁴ George Ceaușu, *Om tunzând iarba binară în ograda noastră digitală*, în *CPSF* nr. 556-557 (1998)
- ³⁵ Alexandru Ungureanu, *Ne vom întoarce pe Herbweue*, în *Almanah Anticipația 1987*
- ³⁶ Camil Baci, *Iubirile cavalerului*, în *Planeta cubică* (1964)
- ³⁷ Ion Hobana, *Glasul trecutului*, în *CPSF* nr. 215 (1963)
- ³⁸ Leonard Oprea, *Moartea unui crimsingals*, în *Domenii interzise* (1984)
- ³⁹ Alexandru Ungureanu, *Artele marțiale moderne*, în *Almanah Anticipația 1985*
- ⁴⁰ Dan Doboș, *Abația* (2002)
- ⁴¹ Tiberiu Mihai, *Șoimii oglindă*, în *CPSF* nr. 568 (2004)
- ⁴² Felix Moroșan, *Contact letal*, în *Almanah Science Fiction 2008*
- ⁴³ Ovidiu Petcu, *Aceeași istorie*, în *Almanah Estival Science Fiction 2007*
- ⁴⁴ Mihail Grămescu, *Monumentul eroului etern*, în *CPSF* nr. 498 (1993)
- ⁴⁵ Mihail Grămescu, *Nike*, în *Avertisment pentru liniștea planetei* (1985)
- ⁴⁶ Rodica Bretin, *Noaptea Sanyasinilor*, în *Efect holografic* (1985)
- ⁴⁷ Leonard Oprea, *Colonia*, în *Almanah Anticipația 1983*
- ⁴⁸ Tiberiu Mihai, *Linia*, în *Almanah SF Solaris* (2003)
- ⁴⁹ Horia Aramă, *Spirala vie*, în *CPSF* nr. 257-258 (1965)
- ⁵⁰ Cristian Tudor Popescu, *Kumbria*, în *Planetarium* (1987)
- ⁵¹ Ion Hobana, *Marele business*, în *Oameni și stele* (1963)
- ⁵² I. M. Ștefan, *Lumina purpurie*, în *CPSF* nr. 239 (1964)
- ⁵³ Leonida Neamțu, *Miraje pe Mările Sudului*, în *Blondul împotriva umbrei sale* (1973)
- ⁵⁴ Adrian Rogoz, *Prețul secant al genunii* (1974)
- ⁵⁵ Gheorghe Păun, *Ancheta fără sfârșit*, în *Almanah Anticipația 1987*
- ⁵⁶ Leonard Oprea, *Domenii interzise*, în *Domenii interzise* (1984)
- ⁵⁷ Ion Hobana, *Tranzacția*, în *Un fel de spațiu* (1988)
- ⁵⁸ Mihnea Columbeanu, *Eternul purgatoriu*, în *Almanah Anticipația 1988*
- ⁵⁹ Val Antim, *Sufletele nu se înalță la cer*, în *CPSF* nr. 556-557 (1998)
- ⁶⁰ Ștefan Tita, *De vânzare Paradisul*, în *CPSF* nr. 216 (1963)
- ⁶¹ Viorica Huber, *Taina Sfînxului de pe Marte* (1967)
- ⁶² Romulus Bărbulescu și George Anania, *Doando* (1965)
- ⁶³ Alexandru Ungureanu, *Scrisoare din Hiper立方 14*, în *O antologie a literaturii de anticipație românești* (1983)
- ⁶⁴ Gheorghe Păun, *Jungla finală*, în *Sfera paralelă* (1984)
- ⁶⁵ Liviu Radu, *Nici un paradox*, în *Almanah Anticipația 1996*
- ⁶⁶ Cornel Omescu, *Iute ca gândul*, în *O antologie a literaturii de anticipație românești* (1983)
- ⁶⁷ George Nestor, *Castelul singuratic*, în *CPSF* nr. 395 (1971)

-
- ⁶⁸ Ovid S. Crohmălniceanu, *Alte istorii insolite* (1986)
- ⁶⁹ Mircea Oprea, *O floare pentru căpitan*, în *Semnul licornului* (1980)
- ⁷⁰ Mihail Grămesu, *Phreeria* (1991)
- ⁷¹ Val Antim, *Trei asasinate, cinci dimensiuni, apoi APTERO*, în *Almanah Anticipația 1996*
- ⁷² Cotizo Draia, *Obsesie finală*, în *Helion* nr. 2/1994
- ⁷³ Val Antim, *Sufletele nu se înalță la cer*, în *CPSF* nr. 558-559 (1998)
- ⁷⁴ Leonard Oprea, *Colonia*, în *Almanah Anticipația 1983*
- ⁷⁵ Dănuț Ungureanu, *Din nou acasă*, în *Almanah Anticipația 1989*
- ⁷⁶ Virgil Gheorghiu, *Ultimii Cobolzi*, în *CPSF* nr. 367 (1970)
- ⁷⁷ Vladimir Colin, *Babel* (1978)
- ⁷⁸ C. T. Popescu, *Securiștii viitorului*, în *CPSF* nr. 490 (1992)
- ⁷⁹ Mihnea Columbeanu, * * *, în *Almanah Science Fiction 2007*
- ⁸⁰ Dănuț Ungureanu, *Isidor își asumă riscul*, în *Cronici microelectronice* (1990)
- ⁸¹ Radu Nor și I.M. Ștefan, *Robinsoni pe planeta oceanelor* (1958)
- ⁸² Cecilia Dudu, *Scarabeul lui Rașid* (1967)
- ⁸³ www.gheorghe-sasarman.eu/Text/Privire.htm
- ⁸⁴ Dan. D. Farcaș, *Euthanatorul*, în *CPSF* nr. 533 (1996)
- ⁸⁵ Vladimir Colin, *Lnaga*, în *O antologie a literaturii de anticipație românești* (1983)
- ⁸⁶ Petrică Sîrbu și Ștefan Ghidoveanu, *Termotul*, în *CPSF* nr. 482 (1991)
- ⁸⁷ Victor Kernbach, *Un derbedeu în cronospațiu*, în *Povestiri ciudate* (1967)
- ⁸⁸ Cornel Robu, *Scriitori români de science-fiction*, Casa cărții de știință, Cluj-Napoca, 2008